

Onsdagen den 6 november

Kl. 10.00

1 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad ber härmed att få avsäga sig uppdraget som suppleant i konstitutionsutskottet.

Stockholm den 4 november 1985

Reynoldh Furustrand

Denna avsägelse godkändes av kammaren.

2 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1985/86:25 Bil. 1 till försvarsutskottet

Bil. 2 till socialutskottet

Bil. 3 till trafikutskottet

Bil. 4 punkterna 1, 3 och 4 till utbildningsutskottet

punkterna 2 och 7 till kulturutskottet

punkterna 5 och 6 till socialförsäkringsutskottet

Bil. 5 punkterna 1–11 till arbetsmarknadsutskottet

punkterna 12–16 till socialförsäkringsutskottet

Bil. 6 till bostadsutskottet

Bil. 7 punkterna 1 och 4–7 till näringsutskottet

punkterna 2 och 3 till arbetsmarknadsutskottet

Bil. 8 punkt 1 till finansutskottet

punkt 2 till arbetsmarknadsutskottet

i övrigt till finansutskottet

1985/86:50 till finansutskottet

1985/86:51 till socialförsäkringsutskottet

1985/86:53 och 56 till skatteutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1985/86:6 till konstitutionsutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1985/86:99 till utrikesutskottet

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1985/86:1 om vilande grundlagsändringar m. m.

Anf. 1 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Under 1984 och 1985 har riksdagen beslutat om vissa ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen och lagen om svenska kyrkan. Förslagen har antagits som vilande. Ändringarna kräver två likalydande riksdagsbeslut, och det andra beslutet får inte fattas förrän det efter det första beslutet har hållits val till riksdagen i hela riket och den nyvalda riksdagen har samlats.

De vilande förslagen avser två ändringar i regeringsformen som man fattade beslut om första gången den 16 januari 1985. Det gällde förhandsgranskning av videogram och kommunal beslutanderätt vid krig eller krigsfara. Vidare avser de vilande förslagen beslut den 13 februari 1985 om överlåtelse av vissa offentligrättsliga uppgifter till internationella organ, och slutligen beslut den 9 maj 1985 om kyrklig lagstiftning och avskaffande av riksdagens löne delegation.

Som brukligt är då det gäller ändringar av grundlagen har riksdagen fattat beslut om de vilande förslagen under bred enighet. De meningsskiljaktigheter eller markeringar som har förekommit framgår av de särskilda yttrandena. När det gäller ändringarna i fråga om videolagstiftningen är enigheten fullständig om grundlagsändring. Själva lagförslaget kommer att behandlas senare i höst. Detsamma gäller den kyrkliga lagstiftningen och följdlagstiftningen om löne delegationen.

När det gäller ändringarna i 10 kap. 5 § regeringsformen, som reglerar möjligheten att överlåta offentligrättsliga uppgifter till internationella organ, reserverade sig vpk vid den första riksdagsbehandlingen. Vänsterpartiet kommunisterna anser – de hade samma inställning under den gamla grundlagens tid – att en paragraf av detta slag över huvud taget inte skall finnas i våra grundlagar. Vänsterpartiet kommunisterna har varit ensamma om den uppfattningen både vid tidigare behandling av frågan i riksdagen och i det utredningsarbete, i vilket samtliga riksdagspartier deltagit genom en referensgrupp som stått till den särskilda utredningsmannens förfogande. Jag vill påpeka att när regeringsförslaget lades fram följde man helt utredningens förslag.

Med det anförda vill jag yrka bifall till att man promulgerar detta och nu fattar ett andra beslut beträffande dessa frågor.

Anf. 2 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vilande grundlagsförslag godtas eller förkastas. Däremot kan inte förändringar göras. Därför är det heller inte möjligt att ställa motförslag i de frågor där man vid förra behandlingen hade yrkanden.

I en fråga hade vi från vpk, som vi redan har hört av Olle Svensson, ett motionsyrkande, som vi i detta betänkande följer upp med ett särskilt yttrande och som jag helt kort vill beröra.

Det gäller förslaget om överlåtelse av vissa offentlighetsrättsliga uppgifter till internationella organ.

Proposition 1984/85:61 föreslog vissa förändringar i regeringsformens 10 kap. 5 §, den s. k. EG-paragrafen. Vi har från vpk hela tiden krävt att denna paragraf skall utgå ur grundlagen, eftersom den innebär en begränsning av den nationella självbestämmanderätten.

Propositionen innebär visserligen en begränsning av de frågor som kan överlåtas till internationella organ, men i vissa avseenden också en vidgning av möjligheterna härtill.

Den avgörande invändningen mot paragrafen kvarstod. Fortfarande skall i obestämd omfattning beslut på viktiga områden kunna överlåtas till organ som inte är valda av eller kan avkrävas ansvar av det svenska folket.

Vi yrkade därför att regeringsformens 10 kap. 5 § skulle utgå.

Detta avslogs av riksdagen. Vpk vidhåller sin ståndpunkt i denna fråga. Beslutsordningen är dock sådan att vi inte nu kan framställa yrkande om att den s. k. EG-paragrafen utgår. I ett särskilt yttrande till utskottets betänkande har jag markerat vår ståndpunkt, och jag vill ytterligare understryka den med detta inlägg.

I ytterligare en fråga har jag fogat ett särskilt yttrande liksom fallet var vid förra behandlingstillfället.

Det gäller avskaffandet av riksdagens lönedlegation. Samtidigt som det anförts att åtgärden i sak inte skulle innebära några större förändringar i förhållande till vad som hittills gällt, framgår det att finansutskottet förutsätts spela en mer aktiv roll. Det finns skäl att anta att finansutskottet kan komma att medverka till en statlig inkomstpolic som begränsar de avtalslutande parternas handlingsutrymme. Detta påtalades av vpk:s representanter såväl i finansutskottet som i konstitutionsutskottet, och jag har önskat erinra om det. Det finns skäl att uppmärksamt följa frågan.

Herr talman! Beslutsordningen möjliggör alltså inte att lägga motförslag vid dagens behandling av vilande grundlagsförslag. Vi har dock från vpk önskat markera att vi kvarstår vid våra ståndpunkter. Det torde finnas anledning att återkomma i annat sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

6 § JO:s ämbetsberättelse

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1985/86:2 om justitieombudsmännens redovisning av sin verksamhet till 1985/86 års riksdag.

Anf. 3 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Med åren har JO:s ämbetsberättelse mötts av ett växande intresse, och den läses numera av en ganska bred krets av politiskt verksamma och intresserade människor. Tillsammans med annan information om JO:s verksamhet ger den en god bild av de rättsproblem som

framträtt inom modern offentlig administration. Det är också meningen att den skall ge förtroendevalda, både i riksdagen och på andra håll, utgångspunkter för att agera mot oroande tendenser och missförhållanden. Det kan därför inte skada om ledamöter redovisar några reflexioner i samband med att berättelsen presenteras för riksdagen.

Ett av de allvarligaste fall JO har granskat är vissa inslag i militär tolkutbildning, mot vilka de utbildade själva har reagerat. I dessa övningar har förekommit moment som på ett oroande sätt speglar en bristande respekt för hur krigsfångar skall behandlas enligt internationella regler. Det finns all anledning för riksdagen att uppmärksamma om denna typ av utifrån kommande inflytelser gör sig gällande i militära sammanhang i Sverige. Att också under eventuella kris- och krigsförhållanden upprätthålla en förankring i demokratiska och humanitära grundvärderingar utgör en så viktig del av försvarsviljans motivation att den inte bör undergrävas med åtgärder i de gröna baskrarnas anda. Det är i sammanhanget inte ointressant att en expert från den israeliska krigsmakten tjänstgör i Sverige som något slags rådgivare i vissa utbildnings- och psykologifrågor. Detta förefaller mindre lämpligt, med tanke på vilka metoder detta lands försvarsmakt använder sig av och den kallblodighet med vilken den organiserat massmord på civila personer.

En annan reflexion som man gör vid ett studium av JO-berättelsen är att det finns utbredda brister, kanske främst i den kommunala administrationen, när det gäller kunskaper om t. ex. offentlighet och sekretess eller andra grundläggande förvaltningsrättsliga regler. Detta kan möjligen föras tillbaka på att det blir allt vanligare att man av rationaliseringsskäl överlåter mer kvalificerade uppgifter åt underordnad personal. Det är ju då väsentligt både för medborgarna och för personalen att personalen är tillräckligt informerad om reglerna och förstår deras bakgrund. Här får det inte bara bli en fråga om rationalisering och besparing, utan det måste också gälla skolning – en skolning som för övrigt skulle resa intressanta frågor både om lönesättning och om en mer demokratisk arbetsorganisation i förvaltningen.

Ett intressant fall i berättelsen är när en socialmyndighet hemlighållit en ung flickas adress för vårdnadshavaren i samband med att flickan på grund av en djup konflikt med föräldern flyttat hemifrån. JO drar här den helt riktiga slutsatsen att sådant inte får ske om inte den unge är föremål för samhällsomhändertagande. Men också socialmyndighetens synpunkt, att en ung människa i konfliktsituation har rätt till sin integritet, har ju viss relevans. Här kanske både socialstyrelsen och lagstiftaren har anledning att fundera över ungas rättigheter och över de problem som följer med ungdomars självständiggörande under konfliktartade förhållanden. Vi talar ju alltid om att barnens bästa skall vara en vägledande princip – och det kan naturligtvis finnas fall där en konflikt mellan barn och förälder kan motivera att barnet får vara i fred för föräldern, utan att det är fråga om ett fall av samhällsomhändertagande.

Slutligen bekräftar även årets JO-berättelse något som i tidigare berättelser och i JO:s löpande verksamhet framgått med sällsynt tydlighet – nämligen det i stark upplösning stadda rättsläget på taxeringsområdet. Det är hög tid att något görs för att röja upp i den djungel av bristande konsekvens i praxis, okunnighet om gällande prejudikat och godtycke i detaljer som under årens

lopp brett ut sig. Dessa missförhållanden inte bara undergräver deklara-tions-moralen – de kostar också det allmänna pengar eftersom de leder till en mängd egentligen helt onödiga överklaganden.

Just ett taxeringsärende ger för övrigt årets JO-berättelse en litet humoristisk knorr mitt i det djupa allvaret. En taxeringsnämndsordförande skulle i ett ärende besiktiga en villafastighet, åkte ut till det berörda villaområdet och lyckades med konststycket att ta fel på hus och taxera upp den skattskyldige med hänsyn till hans grannes swimmingpool och övriga ganska lyxartade utrustning på villan.

Ett sådant fall kan ju vara ett argument så gott som något för ledamöterna att noggrant läsa JO-berättelsen. Det lär ju vara så att ett gott skrott visserligen inte förlänger våra mandatperioder men möjligen förlänger våra liv.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Den allmänna fastighetstaxeringen

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1985/86:2 om allmän fastighetstaxering uppdelad på skilda år för olika fastighetstyper (prop. 1984/85:222).

Anf. 4 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! De taxeringsvärden som åsatts fastigheter har mycket stor betydelse. Taxeringsvärdena används ju som ingrediens i en hel del skatteregler – jag skall bara nämna några.

Först och främst är intäktsschablonen för småhus och bostadsrättsföreningar byggd på det taxeringsvärde som är åsatt resp. fastighet. Taxeringsvärdet används också när det gäller beskattning av bostadsrätter. Det används vid garantibesiktning av samtliga fastighetstyper, där sådan beskattning förekommer, dvs. inte för juridiska personer. Uttaget av fastighetsskatt är också byggt på taxeringsvärdet, och taxeringsvärdet förekommer när det gäller förmögenhetsskatt och arvs- och gåvoskatt samt i ytterligare en del fall. En mycket betydelsefull faktor i beskattningssystemet är alltså vid den allmänna fastighetstaxeringen fastställandet av taxeringsvärde på enskilda fastigheter. Därför är det också av stor vikt att de värden som fastställs blir så korrekta som möjligt.

Ett problem i detta sammanhang uppstår när ett och samma värde skall användas för olika ändamål. Det kan då uppkomma konflikter mellan dessa ändamål. Jag skall ta ett exempel. Det taxeringsvärde som åsatts fastigheten skall ju utgå från ett marknadsvärde. Man försöker då på olika sätt finna ett marknadsvärde för exempelvis ett småhus. Det gör att man relativt lätt kan säga att marknadsvärdet är den förmögenhetsmassa man faktiskt har. Detta stämmer när det gäller förmögenhetsbesiktningen. Men vad är det egentligen som säger att intäktsschablonen för villor i övrigt skall baseras på taxeringsvärdet. Om man råkar bo i ett överhettat område i en villa, som

explosionsartat får ett högre marknadsvärde och därmed ett högre taxeringsvärde, är det då så självklart att boendevärdet, som skall beskattas löpande, skall beräknas på samma sätt? Sannolikt inte!

Det finns alltså en hel del problem kring hur taxeringsvärdet skall fastställas.

Den senaste allmänna fastighetstaxeringen företogs 1981. Den fick en hel del kritik när det gäller både utförandet och de regler som tillämpades. Även utfallet av fastighetstaxering kritiserades.

Detta är naturligtvis inte bra mot bakgrund av vad jag sagt om taxeringsvärdernas stora betydelse. Därför har riksdagen tre gånger enhälligt begärt att regeringen skall låta se över reglerna för fastighetstaxeringen i syfte att uppnå enkelhet och få fram ännu bättre och rättvisare regler. Det är synnerligen anmärkningsvärt att man ännu inte tagit något som helst initiativ för att se till att en sådan översyn kommer till stånd, trots tre frågor i riksdagen och trots riksdagsbeslut sedan 1983.

Under tiden har också den allmänna fastighetstaxering som var planerad till 1986 uppskjutits vid två tillfällen och skulle nu äga rum 1988. Regeringen har emellertid i den proposition som nu behandlas i skatteutskottets betänkande föreslagit att man skall dela upp fastighetstaxeringen så att den genomförs i tre etapper, en allmän fastighetstaxering som gäller industrifastigheter och hyreshus 1988, småhus 1990 och lantbruksfastigheter 1992. En sådan uppdelning har vi moderater i och för sig ingenting att invända mot. Visserligen blir det en hel del tekniska komplikationer, som det återstår att lösa och beträffande vilka regeringen ännu inte lagt fram några förslag. Ett sådant problem redovisas i utskottsbetänkandet. Det gäller när man för en och samma fastighet kan få en särskild behandling för olika delar av fastigheten, såsom lantbruksenheter resp. småhusenheter. Det skapar problem, och det är någonting som det måste vidtas åtgärder mot, för att man skall klara en uppdelning i tre etapper.

Det som gör att vi i motion 32 yrkat avslag på propositionen om en uppdelning i etapper är i stället att vi inte fått den översyn som riksdagen tre gånger begärt. Nu skriver emellertid utskottet när det gäller frågan om en översyn av fastighetstaxeringsreglerna följande:

”Utskottet vidhåller denna uppfattning” – dvs. att en översyn skall komma till stånd – ”och förutsätter, nu liksom tidigare, att frågorna kommer att prövas av regeringen så skyndsamt som möjligt, eftersom resultatet bör läggas till grund för den kommande fastighetstaxeringen 1988.”

1988 skall vi alltså genomföra den etapp som gäller industrifastigheter och hyreshus. Med utskottets skrivning får regeringen ett klart uttalande om vad som nu måste ske snabbt. Anledningen för oss att motsätta oss den etappvisa fastighetstaxeringen bortfaller därmed.

Däremot kvarstår en hel del problem. Genom uppskovet med fastighetstaxeringen och den nu föreslagna uppdelningen kommer exempelvis småhusen att genomgå en ny fastighetstaxering först 1990 och lantbruksfastigheterna 1992. Det blir alltså nio resp. elva år sedan den senaste allmänna fastighetstaxeringen. Under den här perioden har en hel del kunnat inträffa. Varje år företas ju också en särskild fastighetstaxering, där man kan få ändrade fastighetstaxeringsvärden. Men det gäller bara under vissa speciella

förutsättningar. Det måste på ett eller annat sätt ha skett en ändring av fastighetens beskaffenhet: den kan ha byggts ut, ett hus kan ha brunnit eller det kan ha inträffat någonting annat som ändrar värdet. Det som kan inträffa för enskilda fastighetsägare är ju att marknadsvärdet kan ha sjunkit, dvs. att fastigheten inte har så stort värde som tidigare. Det kan gälla enskilda småhus. Jordbruksfastigheter i vissa regioner kan ha fått ett sänkt marknadsvärde på grund av den prisprövning vid förvärven som har införts och som innebär att köp inte får genomföras om värdet överstiger en viss nivå. Detta gör, som vi moderater ser det, att man bör införa förändrat marknadsvärde som grund för särskild fastighetstaxering, så att en enskild fastighetsägare i detta sammanhang kan åberopa sjunkande marknadsvärde. Detta krav blir än mer betydelsefullt nu med tanke på den långa tid som förflyter mellan fastighetstaxeringarna.

I folkpartiets motion rörande dessa frågor tas en annan sak upp, som är lika självklar för oss, nämligen att också det förhållandet att den fastighetstaxering som genomfördes 1981 gjordes på ett felaktigt underlag bör vara grund för en särskild fastighetstaxering. Det är mig en gåta att regeringsföreträdarna i skatteutskottet inte har velat gå oppositionen till mötes i dessa två avseenden.

Med det anförda yrkar jag bifall till den moderata reservationen i skatteutskottets betänkande nr 2.

Anf. 5 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag vill inledningsvis instämma med Bo Lundgren om vikten av att man vid fastighetstaxeringen åsätter fastigheterna riktiga värden.

I proposition 222 föreslås att allmän fastighetstaxering skall äga rum vid skilda år för olika fastighetstyper. Enligt förslaget skall hyreshus taxeras 1988, småhus 1990 och lantbruk 1992.

Från folkpartiets sida menar vi att detta förfaringsätt är bra. Vi ställer oss därför bakom detsamma. Att såsom nu sker under en betydande tidspress taxera hela beståndet vart femte år har visat sig medföra betydande olägenheter. Risken för sämre kvalitet på taxeringarna har varit stor. En spridning av taxeringsarbetet över tiden, som nu föreslås, medför att arbetsbelastningen blir jämnare. Kompetensen kan därmed på ett bättre sätt upprätthållas och förstärkas. Taxeringarna bör kunna bli bättre. Så långt är förslaget bra.

Däremot menar vi i folkpartiet att det är en betydande brist att riksdagen inte vid något tillfälle ges möjlighet att ta ställning till hur fastighetstaxeringen i dess helhet skall utformas. Erfarenheterna från 1981 års allmänna fastighetstaxering visar klart att även de materiella reglerna är i behov av översyn. Vissa fastigheter har helt enkelt påförts ett för högt taxeringsvärde enbart på grund av att ägaren haft en ärlig och uppriktig ambition att deklarerat sin fastighet så noggrant som möjligt. Det har så att säga blivit litet för många kryss på kupongen. Fastigheten har därmed erhållit en taxeringsstandard som inte varit avsedd.

Det hade varit bättre om vi samtidigt härmed hade kunnat ta ställning till förenklade deklarationsprinciper. Den utredning om detta som riksdagen redan begärt borde ha varit klar nu. Att ytterligare fördröja den, som

utskottsmajoriteten nu förordar, gör enligt vår mening saken värre.

Från folkpartiets sida menar vi också att möjligheten att få till stånd rättelser av felaktiga taxeringar efter besvärstidens utgång måste förbättras. I t. ex. de fall som jag nyss har beskrivit kan nytaxering inte ske efter besvärstidens utgång.

Vi föreslår därför i folkpartimotionen att lagen skall kompletteras med en bestämmelse som innebär att nytaxering skall ske även i de fall en fastighet tidigare åsatts en felaktig taxering. Av praktiska skäl bör dock detta ske endast om taxeringsvärdet förändras med mera än 25 000 kr. Regeringen bör enligt vår mening så snart som möjligt förelägga riksdagen ett sådant förslag.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 1.

Anf. 6 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 2 behandlas bl. a. regeringens förslag att den allmänna fastighetstaxeringen skall äga rum under en sexårig omloppstid och i tre olika omgångar avseende lika många fastighetsgrupper.

Utskottet tillstyrker propositionen i dess helhet.

I utskottsbetänkandet behandlas också några motioner som berör fastighetstaxeringen. I motion nr 30 av bl. a. mig ställs exempelvis kravet på att en ny utredning som ser över reglerna för fastighetstaxeringen skall tillsättas. 1976 års fastighetsutredning sysslade med den organisatoriska utformningen av fastighetstaxeringen. I den utredning som nu begärts reses, som jag nyss sade, krav på att se över reglerna som tillämpas vid fastighetstaxeringen – ett krav som riksdagen två gånger tidigare har ställt sig bakom. Inte minst vid den senaste fastighetstaxeringen riktades mycken kritik mot de regler som då tillämpades. Vad som särskilt bör prövas är möjligheterna att tillämpa enklare regler utan att resultatet – en lika taxering – blir sämre.

Utskottet uttalar att man står fast vid vad ett enigt skatteutskott yttrade förra året, nämligen att den av riksdagen begärda utredningen borde komma till stånd så snart som möjligt.

Utskottet förutsätter också, nu liksom tidigare, att frågorna kommer att prövas av regeringen så skyndsamt som möjligt, eftersom resultatet bör läggas till grund för den kommande fastighetstaxeringen 1988. Jag hoppas verkligen att regeringen vidtar de åtgärder som riksdagen för tredje gången begär. Det är angeläget att så sker och att vi nu försöker förenkla de gällande reglerna. Vi bör ta bort en del detaljbestämmelser som mer irriterar än gagnar, och vi bör sträva efter att få ett system som med enkla regler kan ge en rättvis taxering.

Till utskottets betänkande har också fogats en reservation vilken jag står bakom. I denna krävs att en taxering som blivit felaktig skall kunna rättas till vid den årliga särskilda taxeringen även efter det att den normala tiden för rätt till överklagande har överskridits. Jag tycker att det är ett rimligt krav att man där det är uppenbart att en felaktighet har begåtts får möjlighet att rätta till saken, speciellt nu när taxeringsperioden denna gång blir längre än vanligt.

Moderata samlingspartiets representanter i utskottet har i en reservation yrkat på att även förändringar av marknadsvärdet skall vara skäl till en

ändring av taxeringsvärdet – i båda riktningarna, förmodar jag. Med anledning av detta yrkande vill jag fråga Bo Lundgren: Är detta ställningstagande detsamma som att ni ställer er bakom kravet på en rullande fastighetstaxering?

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 1 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 7 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Låt mig som svar på Stig Josefsons direkta fråga säga att han mycket väl känner till att vi inte står bakom förslaget om en rullande fastighetstaxering utformad så att man årligen med hjälp av olika index räknar upp taxeringsvärdena. Stig Josefson och jag har ju gemensamt avgivit en reservation i fastighetstaxeringskommittén, den utredning som lade fram detta förslag.

Anledningen till att vi menar att man skall kunna använda sjunkande marknadsvärde som grund är att den enskilde fastighetsägaren lättare kan råka i kläm än staten. Jag medger att logiken egentligen talar för att staten skulle säga att taxeringen skall höjas eftersom marknadsvärdena har ökat. Det vi eftersträvar är dock en spärr vad avser enskilda fastighetsägare. Det är nämligen staten, representerad av oss som folkets företrädare i riksdagen, som två gånger har uppskjutit den allmänna fastighetstaxeringen och som dessutom genom det beslut som fattas i kammaren i dag ser till att det kommer att dröja nio år räknat från 1981 innan småhusen nästa gång får en allmän fastighetstaxering och elva år innan lantbruksfastigheterna får en motsvarande allmän taxering. Det kan inte uteslutas att enskilda fastighetsägare skulle komma i kläm, och det är deras situation vi tycker är det väsentliga när vi föreslår att sjunkande marknadsvärde skall vara en grund för ändring av taxeringsvärdet. Vi menar att det inte är de enskilda som skall bli lidande när staten har problem att klara ut vilka regler som skall tillämpas.

Anf. 8 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Den rullande fastighetstaxeringen innebär ju att man prövar taxeringsvärdena varje år, och det är därför som det är oklart vad moderata samlingspartiet menar med sin motion. Det var därför jag ställde frågan. Av svaret framgår att det är en årlig prövning man förordar, men bara i den ena riktningen. Jag frågar mig om det är realistiskt att begära en sådan ändring.

Anf. 9 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Mot bakgrund av den långa period som förflyter mellan de allmänna fastighetstaxeringarna för småhusen och jordbruksfastigheterna är det rimligt att ha den här utvägen för enskilda människor. Det skall alltså inte vara fråga om någon generell omtaxering, men när den enskilde fastighetsägaren anser att marknadsvärdet har förändrats skall han ha grund att begära särskild fastighetstaxering. Den grunden har han inte i dag. Vi vet ju faktiskt att en hel del fastigheter har drabbats av sjunkande marknadsvärde. För en del kategorier fastigheter, inte minst inom jordbruket, har detsamma inträffat. Man måste kunna ta hänsyn till detta förhållande, eftersom det för den enskilde påverkar förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt, villaskatt och

skatten för vissa småhus liksom också en mängd andra saker, inte minst den fastighetsskatt som riksdagens majoritet tyvärr införde förra året.

Anf. 10 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Det verkar lockade att framföra dessa synpunkter, men jag vill bara fråga om det finns några praktiska förutsättningar att klara problemet. Jag tror att många enskilda fastighetsägare skulle anse att just deras taxeringsvärde är för högt. Skulle man tillämpa det här systemet, skulle det komma att likna en rullande fastighetstaxering.

Anf. 11 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Som Bo Lundgren säger har fastighetstaxeringen på sistone fått en allt större betydelse inom skattelagstiftningen. Från att ursprungligen bara ha legat till grund för den kommunala fastighetsbeskattningen är den nu också ett mycket väsentligt inslag i förmögenhetsbeskattningen och den statliga fastighetsbeskattningen. Även inom andra rättsområden, t. ex. beträffande bostadsbidragen, spelar fastighetstaxeringen en viktig roll.

Den senaste fastighetstaxeringen genomfördes 1981. Erfarenheterna från denna är dess värre inte de allra bästa. Ett av de största problemen är att de allmänna fastighetstaxeringarna infaller med relativt långa mellanrum, i allmänhet vart femte år. Det innebär bl. a. att en helt ny och mycket stor administrativ apparat måste byggas upp vid varje taxeringstillfälle. Det blir dyrbart, och det blir naturligtvis också ineffektivt. Det värsta är kanske ändå att skatteförvaltningen åderlåts på resurser, som skulle ha kunnat användas till annat angeläget beskattningsarbete.

Inför fastighetstaxeringen 1988 – den har av olika anledningar skjutits fram två år – har regeringen velat råda bot på det här. I föreliggande proposition föreslår man därför bl. a. ett system som kommer att fördela fastighetstaxeringen jämnare över åren på så vis att skilda fastighetstyper taxeras olika år. Därigenom blir det möjligt att bygga upp en fast organisation för fastighetstaxeringen och även att låta tjänstemän biträda taxeringsnämnderna med granskning av deklarationerna.

Förslaget innebär i korthet att den allmänna fastighetstaxeringen görs i tre omgångar under en sexårig omloppstid. År 1988 skall hyreshus-, industri-, exploaterings- och specialenheter taxeras. År 1990 taxeras småhusenheter, och 1992 kommer turen till lantbruksenheter. Vartannat år sker sedan en taxering i samma ordningsföljd. Under mellanliggande år skall precis som nu särskild fastighetstaxering ske.

Ett enigt skatteutskott ställer sig bakom förslaget och tycker dessutom att det kommer "att väsentligt förbättra kvaliteten på taxeringsarbetet".

Utskottet har också enats om att upprepa tidigare krav på en bredare översyn av fastighetstaxeringssystemet. Men när nu Bo Lundgren, Kjell Johansson och Stig Josefson samstämmigt kritiserar den socialdemokratiska regeringen för att inte tidigare ha tillgodosett översynskravet, finns det anledning att påminna om att regeringen faktiskt i december 1982 tillsatte en kommitté, den s. k. bostadskommittén, med uppgift att se över hela bostadspolitiken. I direktiven ingick också just uppdraget att undersöka hur fastighetstaxeringen skulle kunna göras bättre. Varje gång riksdagen har

begärt en översyn har den också – helt logiskt och helt följdriktigt – förklarat att översynen inte kan ske förrän kommittén har lämnat sitt betänkande, något som beräknas äga rum våren 1986. Innan dess kan regeringen helt enkelt inte påbörja någon översyn. Jag tycker därför att det finns anledning för herrar Lundgren, Johansson och Josefson att tala med något mindre bokstäver i detta sammanhang.

Helt enigt är inte utskottet. På en punkt ute i periferin råder det delade meningar. Det gäller den s. k. särskilda fastighetstaxeringen. Här finns det två reservationer. I den ena, som avgivits av utskottets folkpartister och centerpartister, krävs att en ny taxering – med visst förbehåll – skall äga rum också då en taxeringsenhet fått en felaktig taxering. I den andra reservationen, som avgivits av de moderata ledamöterna, krävs dessutom att sjunkande marknadsvärde införs som grund för särskild fastighetstaxering och att man för vissa fastighetstyper överväger en generell nedsättning av fastighets-taxeringsvärdena.

Om detta är bara att säga att det här är frågor av precis den typ som bostadskommittén enligt sina direktiv skall pröva. Vi socialdemokrater i utskottet tycker att det är naturligt att avvakta kommitténs betänkande, innan man bestämmer sig för att ändra på reglerna för den särskilda fastighetstaxeringen. Därför, herr talman, yrkar jag avslag på båda reservationerna och bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Anf. 12 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Lars Hedfors gör gällande att bostadskommittén, som nu arbetar, på något vis skulle vara en följd av att riksdagen 1982 begärde att det skulle göras en översyn av fastighetstaxeringsproblematiken – det gäller förfaringsättet, det materiella reglerna osv. Så är inte alls fallet. Det talades från början om att kommittén skulle vara något slags bostadsskattekomité, och så småningom blev den en generell bostadskommitté. Men bostadskommittén har inte med någonting annat än bostadsfrågor att göra, även om den tar upp en hel del frågeställningar som hänger samman med fastighetstaxeringen.

Vidare säger Lars Hedfors att jag och Kjell Johansson och Stig Josefson inte skall tala med alltför stora bokstäver om den översyn som riksdagen har beställt. Då vill jag säga att det är rätt anmärkningsvärt att man inte tillsatt en kommitté för en sådan översyn. Den kunde ju ha arbetat parallellt med bostadskommittén och samverkat med denna, så att det så tidigt som möjligt – redan nu – funnits förslag framlagda. Allmän fastighetstaxering skall ju påbörjas 1988, och skatteutskottet skriver i sitt betänkande att utskottet vidhåller uppfattningen att en översyn skall genomföras och att den skall ske så skyndsamt som möjligt, så att resultatet kan läggas till grund för den kommande fastighetstaxeringen 1988. Då tror jag att Lars Hedfors borde prata med finansministern och tala om för honom, att om inte den här utredningen tillsätts väldigt snabbt tvingas man skjuta på fastighetstaxeringen 1988, för man kommer inte att hinna göra översynen färdig, så att reglerna kan tillämpas enligt en enig riksdags önskemål.

Låt mig sedan säga att bostadskommittén inte kommer att behandla frågor som rör vad som händer enskilda fastighetsägare när marknadsvärdena

sjunker. Det är en sak som möjligen skulle kunna behandlas i översynsarbetet när det gäller fastighetstaxeringsfrågor i stort. Men då går det så lång tid att de enskilda kommer i kläm. Vi menar alltså – jag upprepar vad jag sade i mina repliker till Stig Josefson – att sjunkande marknadsvärde innebär att enskilda kan överbeskattas under en ganska lång tid. Det är orimligt, och därför bör det finnas möjlighet att begära särskild fastighetstaxering.

Anf. 13 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Lars Hedfors sade att herrar Lundgren, Josefson och Johansson skulle tala med litet mindre bokstäver. Det gör mig något oroad. För just med anledning av att det är vänliga veckan försökte jag faktiskt vara så dämpad jag någonsin kunde tänka mig. Jag blir som sagt oroad, för hur skall det då låta när jag tar i, herr Hedfors?

Nej, några stora bokstäver skall det inte bli. Men jag måste ändå hävda att Lars Hedfors är litet inkonsekvent när han säger att man borde avvakta bostadskommitténs förslag innan man tillsätter en utredning som skall se över förenklingsmöjligheterna. Vid ett första påseende kan detta låta bestickande, men tänker man närmare på det här problemet kommer saken i ett annat läge. I själva verket finns det en inkonsekvens i det Lars Hedfors sade. Ett faktum är att vi snart skall besluta att fastighetsbeståndet skall taxeras, och det borde då vara en ambition att erhålla ett så rättvisande resultat som möjligt. Det förutsätter en förenkling av reglerna. Det nuvarande värderingsförfarandet innebär, om vi håller oss till småhus, att man försöker fastställa bostadens standard. Detsamma gäller i princip för hyresfastigheter. Detta kommer ju att gälla i allt väsentligt i fortsättningen också. Det här är ju en fråga om när man skall introducera de nya bestämmelser som skall gälla, och jag tycker att Lars Hedfors kanske skulle tänka över hur det nya förslaget kommer att inverka. Vi måste alltså tillämpa de här bestämmelserna över hela beståndet på en gång, så att vi inte får olikheter.

Nu blir det en fördröjning, och det är olyckligt. Än mer olyckligt tycker jag att det är att vi inte får till stånd bättre möjligheter till omtaxering av fastigheter med uppenbart felaktiga taxeringsvärden. Jag menar att vi därför skall bifalla den reservation som folkpartiet och centern har avgivit.

Erfarenheterna är dess värre inte de bästa, sade Lars Hedfors. Nej, de är inte de bästa. Administrativt blir det bättre med den organisation som kommer att gälla nu, men rent sakligt blir intervallerna längre mellan taxeringarna av samma typ av fastigheter. Därför accentueras egentligen behovet av generösare regler för att den enskilde skall skyddas. Jag tycker att ett horribelt fall är om man säljer en fastighet och det visar sig att man inte ens kan få ut taxeringsvärdet för den. Visst bör den nye ägaren kunna begära en omtaxering av den fastigheten. Jag vill inte gå så långt som att begära att hela marknadsvärdet skall påverka. Det skulle bli ett mycket svårt förfarande. Men just i det här enskilda fallet tycker jag att det är naturligt, och jag förstår inte varför Lars Hedfors inte vill vara med på detta.

Anf. 14 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! När Lars Hedfors sprider så många positiva ord om den reform som läggs fram i propositionen, vill jag bara säga att centern har accepterat den uppdelning som föreslås, men att vi är helt medvetna om att den innebär att en del problem kommer att uppstå. Det kommer i viss mån att uppstå en orättvisa om vi t. ex. har en stark inflation, och olika utgångspunkter kan föreligga de år då taxeringsvärdena fastställs. Vi skall också veta att en del fastighetsägare äger flera fastigheter och om de inrangeras i olika omgångar kommer det också att innebära en del problem, inte minst vid en försäljning och en reavinstsbeskattning. Vi skall inte tro att förslaget är helt utan problem. Vi har accepterat denna uppdelning, däremot sade vi ett bestämt nej till den rullande fastighetstaxeringen. Detta kan man säga är en kompromiss till det utredningen föreslog.

När det sedan gäller den andra frågan, om en ny utredning, får man nära nog intrycket av Lars Hedfors att det finns en reservation på den punkten. Så är det inte. Jag har i en motion begärt att utredningen skall tillkallas skyndsamt. Läser man vad skatteutskottet har uttalat ser man att det först instämmer i det som sades förra året, att utredningen borde komma till stånd så snart som möjligt. Dessutom skriver utskottet direkt att man nu liksom tidigare förutsätter att frågorna kommer att prövas av regeringen så skyndsamt som möjligt, eftersom resultatet bör läggas till grund för den kommande fastighetstaxeringen 1988. Det är inte minst det sista som har gjorts att utskottet kunnat bli enhälligt. Tiden medger inte att man skjuter frågan särskilt mycket ytterligare på framtiden. Jag förstår inte varför Lars Hedfors här tar upp motsättningar på denna punkt. Bakom detta enhälliga utskottsbetänkande står ju också Lars Hedfors.

Anf. 15 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Till att börja med: När det gäller frågan om översynen av fastighetstaxeringen är det faktiskt på det viset, som jag tidigare har sagt, att det pågår en utredning. Om den tillsattes som en följd av riksdagens begäran eller ej saknar betydelse. Utredningen pågår hur som helst. Det står klart och tydligt i direktiven för utredningen att den skall utreda frågor som här aktualiserats av såväl Stig Josefson, Kjell Johansson som Bo Lundgren. Jag kan citera utredningsdirektiven ordagrant:

”Kommittén bör därför pröva om det är möjligt att finna någon metod att mer löpande anpassa beskattningen till prisutvecklingen.”

Den skall studera dessa frågor. Ni anför nu att regeringen parallellt med detta kan företa en översyn. Varför skall den göra det? Det kan ju innebära en mängd onödigt dubbelarbete, och det finns anledning att använda krafterna till andra saker, efter vad jag kan förstå.

Dessutom arbetar riksskatteverket i dag intensivt med dessa frågor för att man skall kunna bli färdig fram till taxeringstillfället 1988. Det pågår således ett intensivt arbete.

När det gäller vad riksdagen tidigare har sagt, har den alltså klart och tydligt uttalat att regeringen inte skall påbörja sin översyn förrän bostadskommittén är färdig med sitt ställningstagande. Det är precis vad vi nu har skrivit i vårt utskottsbetänkande, Stig Josefson. Vi har sagt att regeringen

skall avvakta bostadskommitténs betänkande, och det utskottsbetänkandet har ni skrivit under från alla tre borgerliga partierna. Nu hoppar ni plötsligt av det.

Jag blev förvånad när jag hörde Kjell Johanssons inledningsanförande. Han sade nämligen exakt att utskottsmajoriteten, underförstått socialdemokraterna, vill ytterligare fördröja frågan. – Det skulle inte vara bra, enligt Kjell Johansson. Men i det här fallet tillhör faktiskt Kjell Johansson utskottsmajoriteten. Det är litet *genant* att behöva tala om det för honom, men det är så: Han tillhör utskottsmajoriteten, som har ställt upp på kravet att regeringen skall avvakta bostadskommitténs betänkande, som kommer att läggas fram 1986. Jag tycker att det vore klädsamt om Kjell Johansson erkände detta.

Anf. 16 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det är litet märkligt. Lars Hedfors anser tydligen att bostadskommittén skall ta upp alla de frågor som fastighetstaxeringsöverstyren skall syssla med. Varför är han då med på att det behövs en översyn av fastighetstaxeringsreglerna? Det förefaller överflödigt. Det är ju faktiskt så, som han själv säger, att vi är överens om i utskottet att det skall göras en utredning och att den skall göras så att resultatet kan läggas till grund för fastighetstaxeringen 1988. Och om det senare kravet skall uppfyllas, måste man sätta i gång snabbt. Det är det som jag har sagt och som jag har uppfattat att både Kjell Johansson och Stig Josefson också har sagt: Det är nödvändigt att i det sammanhanget komma i gång mycket snabbt. Det räcker inte att vänta och avvakta andra utredningar. Varje utredning som blir försenad kan ju i sin tur försena igångsättningsarbetet när det gäller den här aktuella utredningen. Det finns all anledning att göra någonting med det snaraste. För det är väl inte så att Lars Hedfors har lämnat sin uppfattning om att man vid 1988 års fastighetstaxering skall använda de erfarenheter som översynsarbetet har gett?

Anf. 17 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Beträffande det erkännande som Lars Hedfors avkrävde mig vill jag peka på att det vi har ställt upp på i detta sammanhang är den skrivning vi har i vår reservation. Den skrivningen är, som sagt, ett alternativ till utskottsmajoritetens skrivning, vilket jag trodde var helt klart för Lars Hedfors.

Jag fick inget svar på min fråga, och jag vill därför upprepa den: Varför skall en fastighetsägare som köper en fastighet till ett lägre pris än vad som motsvarar taxeringsvärdet, eftersom fastigheten inte längre är värd mera, inte ha rätt att få ett nytt taxeringsvärde åsatt, utan i värsta fall behöva ha kvar det högre taxeringsvärdet i inemot sex år, vilket medför en straffbeskattning? Varför skall de människor som har varit kolossalt ärliga och letat efter ädelträ i sina fastigheter enligt de krånliga bestämmelser som gäller och kryssat för litet för generöst i kolumnerna – det är, som sagt, ett känt faktum att många har gjort så – straffas för detta när de helt plötsligt kommer underfund med att de har fått ett för högt taxeringsvärde? Varför skulle inte en särskild nämnd som gör taxeringar varje år också kunna ta sig an dessa människors problem?

Olikheten i inställning i denna fråga tycker jag speglar skillnaden mellan socialdemokraterna och folkpartiet. Vi tycker att man skall visa litet omtanke om de skattskyldiga som kanske av rent nit har gått emot sitt eget intresse.

Anf. 18 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag står kvar vid den uppfattning som vi har fört fram i utskottets betänkande. Men när man lyssnar på Lars Hedfors frågar man sig om Lars Hedfors har lämnat den ståndpunkt som han intog i utskottet. Det är klart utsagt att vi vill att utredningen skall tillsättas så snart som möjligt och att den skall vara färdig med sitt arbete till år 1988. Är vi överens om detta också i dag, finns det ingen anledning att nu skapa några motsättningar på denna punkt. Det vore värdefullt att få veta om Lars Hedfors står kvar vid det som vi var överens om i utskottet.

Anf. 19 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Jag står till hundra procent fast vid det som vi har skrivit i utskottets betänkande.

Bo Lundgren ställer frågan: Menar Lars Hedfors att bostadskommittén skall ta upp alla spörsmål som har med fastighetstaxeringen att göra? Det menar jag definitivt inte. Det återstår en väldig mängd frågor att se över, och utskottet vill att regeringen får i uppdrag att se över de frågor som bostadskommittén inte tar upp. Men exakt vilka frågor det gäller vet vi inte i dag, eftersom bostadskommittén inte har framlagt något betänkande och inte heller kommer att göra det förrän år 1986. Därför finns det ingen anledning att nu exakt ange vilka frågor som regeringen skall se över.

Kjell Johansson säger att han står bakom sin reservation och i övrigt ställer sig bakom utskottsbetänkandet. Det låter inte så när Kjell Johansson för sin talan här. Det låter som om han inte vore beredd att ställa upp bakom kravet på att regeringen skall avvakta bostadskommitténs betänkande. Ni står bakom er reservation, men den gäller den särskilda fastighetstaxeringen, en fråga som ligger i periferin.

Anf. 20 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Lars Hedfors ägnar stor energi åt att angripa mig. Det skulle ha varit bra om Lars Hedfors hade ägnat lika stor energi åt att svara på frågan varför en fastighetsägare som har åsatts ett helt felaktigt taxeringsvärde för en fastighet inte skall kunna få rättelse i de fall som jag här har pekat på. Ägna någon liten stund också åt den frågan, för den speglar, som jag sade, graden av omtanke om människorna, inte bara om byråkratin.

Anf. 21 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Precis den frågan, Kjell Johansson, arbetar bostadskommittén med i dag. Varför skall vi uttala oss tvärsäkert om något som man håller på att utreda och som ännu varken Kjell Johansson eller jag vet någonting om?

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1985/86:21
6 november 1985

*Normer för social-
bidrag*

Mom. 3 (särskild fastighetstaxering)

Först biträdades reservation 1 av Kjell Johansson m. fl. med 83 röster mot 61 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. 158 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 85 för reservation 1 av Kjell Johansson m. fl. 67 ledamöter avstod från att rösta.

Lennart Alsén (fp) anmälde att han i huvudvoteringen avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1985/86:3 Utvidgning av schablonmetoden vid bostadsbeskattningen (prop. 1984/85:224)

Lagutskottets betänkanden

1985/86:2 Ändring i resegarantilagen (prop. 1984/85:214)

1985/86:3 Näringsidkares rätt att sälja saker som inte har hämtats (prop. 1984/85:210)

Socialutskottets betänkande

1985/86:1 Villkoren för obduktion

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

9 § Normer för socialbidrag

Föredrogs socialutskottets betänkande 1985/86:2 om vissa socialtjänstfrågor.

Anf. 22 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det faller sig naturligt att tala om den nya fattigdomen när debatten nu rör socialbidragen. Över en halv miljon människor – eller var sextonde människa, i vissa stockholmsförorter var femte ung människa – behöver i dag i vårt land socialhjälp för att klara sitt uppehälle. Andelen unga människor som behöver ekonomisk hjälp ökar kraftigt, unga människor som varken har bostad eller arbete.

Orsakerna till att så många människor tvingas att söka hjälp är förstås skiftande. Arbetslöshet och påtvingat deltidsarbete är *en* orsak, men en ny tendens är att människor med arbete inte kan klara av de dyra levnadsomkostnaderna. Det är framför allt maten och hyran som kostar för mycket. Bostadsbidraget har urholkats, och reallönerna har sjunkit. Hyran i nybyggda hus är nu uppe i 1 000 kr. i månaden per rum.

Många människor lever i dag på marginalerna och bara t.ex. en

tandläkarräkning kan stjälpå ekonomin. Många familjer har inget eget ekonomiskt skyddsnet i form av ett par tusen på en bankbok.

Många människor mår dåligt av att ständigt leva på marginalerna. Det visar en undersökning som gjorts i ett stockholmsdistrikt. Var fjärde hjälpsökande har där fysiska eller psykiska problem. Nästan lika många har ett varaktigt missbruk, och var fjärde missbrukare är en kvinna, i regel ensamstående. Över huvud taget ökar andelen ensamstående kvinnor utan barn bland bidragstagarna. Arbetslöshet är den vanligaste orsaken till hjälpbehovet, eller också har kvinnorna lågavlönade deltidjobb som de inte kan leva på.

De ökade socialbidragen är ett tecken på allvarliga brister i vårt samhälle. Diskussionen om hur stora socialbidragen skall vara rör också mer än pengar. Den rör hela frågan om vår människosyn, vår solidaritet mot de människor som har det svårt. Också här i dag handlar debatten faktiskt om vår solidaritet som politiker och som medmänniskor. Och hur är det? Sviktar vår solidaritet i tider då ekonomin blir sämre? Går solidariteten bara att upprätthålla när vi har ett överflöd att ta av?

Det är de fattigaste kommunerna som har de största utgifterna för socialbidragen. Nivåskillnaderna på bidragen är stora mellan olika kommuner. Eftersom levnadsomkostnaderna nu är lika höga över hela landet måste dessa skillnader anses vara djupt orättvisa. Därför menar vänsterpartiet kommunisterna att det behövs en riksnorm för att justera skillnaderna. Många kommuner – för att inte säga de flesta – ligger under det som brukar anses vara existensminimum. Jag har aldrig hört någon ifrågasätta att nivån på folkpensionerna skall vara densamma över hela landet. Men socialbidragen skall kunna variera med en tusenlapp i månaden för en ungkarl, beroende på var han bor. Dessutom kan socialbidraget ligga väsentligt lägre än folkpensionen; det är också det vanligaste. Det är ingen som bryr sig om de här orättvisorna. Kommunernas normer för socialbidrag för ensamstående varierar mellan 75 % och 140 % av basbeloppet. Folkpensionen ligger just på 140 %. Det betyder skillnader på runt 1 000 kr. i månaden för ensamstående vuxna och runt 2 500 kr. för trebarnsfamiljer. Det kan inte vara rimligt att människor skall ha olika stort ekonomiskt bistånd beroende på i vilken kommun de råkar bo. Enhetliga, rättvisa och skäliga normer för socialbidragen behövs. Det rimliga vore att införa en allmän riksnorm eller, allra helst, ett socialförsäkringstillägg.

Det finns kommuner som har nettonorm och det finns kommuner som har bruttonorm. Vilken av de här två politikerna väljer ute i sina socialnämnder speglar skillnader i synsätt. Det speglar om man har förtroende eller ej för de hjälpsökande. En nettonorm bygger egentligen på misstroende och stämmer inte överens med socialtjänstlagens grundtankar.

Utskottet avstyrker med olika, fadda motiveringar vpk-kravet att lika och skäliga socialbidrag skall ges till alla som behöver hjälp. Inte ens ett uttalande om behovet av bruttonormer kan utskottet kosta på sig att göra, även om man instämmer litet ljumt i att det inte är så bra att det finns så stora skillnader. Evert Svensson, hur stora skall skillnaderna få vara? Utskottet vill bara motverka alltför stora skillnader, står det på s. 26. Utskottet vill alltså tillåta vissa skillnader. Varför skall man tillåta det? Vilka motiv finns det för

att hjälpbehövande människor skall behandlas olika beroende på var någonstans de råkar bo och vilka politiker som råkar bestämma i kommunen? Kan det vara vettigt att tusentals kronor i månaden skall skilja mellan olika familjer? Vad har utskottet för motiv för dessa orättvisa skillnader?

Därefter vill jag ta upp något som berör en ganska snar framtid. Om 15 år är det år 2000. Då har den nya tekniken med all sannolikhet föranlett att vår arbetslöshet i procent räknat ligger på tvåsiffriga tal – det gör den för övrigt redan i många länder i Europa. Det finns beräkningar som visar att mellan 30 och 50 % av människorna i produktiv ålder då kommer att vara arbetslösa. Vilken beredskap finns det i vårt socialförsäkringssystem för att möta denna framtid? Det finns inte ett uns av förberedelse. Alla låtsas som om det regnar, trots att det nästan dagligen går att läsa om hur datateknik och den nya tekniken i övrigt eliminerar tusentals arbetstillfällen. Jag menar att det är hög tid att vi diskuterar hur vi skall kunna möta framtiden. Med de perspektiv som vi redan i dag har kan vi förmoda hur framtiden kommer att gestalta sig. Om 50 % av människorna inte kommer att ha jobb måste dessa människor, dvs. vi själva, ändå leva, äta och bo någonstans. Socialförsäkringssystemet måste anpassas inför dessa framtidsutsikter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationen som är fogad till detta betänkande.

Anf. 23 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 2. Vi tar upp ett mycket allvarligt ämne i detta betänkande och i denna debatt. Jag vill först beröra ett par punkter som Inga Lantz har anfört.

När socialtjänstlagen infördes var vi mycket angelägna om att vi skulle få rådgivande normer och att skillnaderna mellan kommunerna inte skulle vara alltför stora, samtidigt som det handlade om den kommunala självbestämmanderätten, vilket man inte kommer ifrån i ett sådant sammanhang, eftersom kommunerna själva står för hela kostnaden.

Det tog lång tid innan socialstyrelsen tillsammans med Kommunförbundet lade fram sina allmänna råd och anvisningar. När de nu har lagts fram utgår utskottet från att dessa råd och anvisningar kommer att följas i allt högre grad ute i kommunerna.

Socialstyrelsen förordar en bruttonorm. När det gäller den frågan tror jag att det är lätt att gå vilse. Det talas om bruttonorm och nettonorm. Om man bara ser siffrorna mellan de olika kommunerna rätt upp och ned stämmer inte jämförelsen. Jag vill ta ett väldigt aktuellt exempel på detta, utan att nämna några siffror.

När Ovanåkers kommun gick ifrån en ordning med nettonorm – dvs. att man har en norm i botten för mat och de allra nödvändigaste tingen och sedan får människorna komma till socialnämnden allteftersom de har andra behov – och införde bruttonormer, täckte man därmed 90 % av samtliga socialbidragstagare utan att kostnaderna blev större.

Det tyder på – och det är en erfarenhet som vi har från flera kommuner – att skillnaden egentligen bara är den att människor måste gå till socialnämnden för varje extra sak de behöver. Det är en tillräcklig skillnad. Därför förordar också socialstyrelsen bruttonormer, och det är inte svårt att

tillstyrka det i den här debatten. Så bör det vara. Det bör heller inte vara någon skillnad mellan korttids- och långtidsnormer.

Vad som är skäligen levnadsnivå kan naturligtvis diskuteras. Här har vi ändå ett rättssäkerhetssystem som fungerar. Vi har JO, vi har länsstyrelserna och det finns möjligheter till överklagande. På den punkten har det faktiskt blivit en diskussion huruvida domstolar skall bestämma hur mycket kommunerna skall ge ut.

Vi är alltså medvetna om detta, och man skall se socialutskottets utlåtande så att vi tillstyrker bruttonormerna, och vi tillstyrker också en allt större likhet mellan kommunerna.

Jag vill tillfoga några synpunkter därutöver. Socialbidragskostnaderna utgör, trots de dramatiska ökningarna, inte någon stor andel av de sociala utgifterna – jag tror det är viktigt att säga detta. Det rör sig om 2,7 miljarder för 1984 mot en samlad socialbudget på 157 miljarder. Det betyder alltså mindre än 2 %, men det är ändå en ökning från normalt 1 %. Värre är kanske att antalet bidragstagare har ökat och nu är uppe i över 6 % mot normalt 4 %. I vissa kommuner, typ Botkyrka och Malmö, går denna andel upp till 12 % medan den i andra – jag skulle förmoda t. ex. Djursholm – endast utgör 1 %. Det tyder på att det är en väldig skillnad mellan kommunerna i detta avseende.

Den stora ökningen har skett sedan 1981, och man kan förstå att de lägsta inkomsttagarna har fått det svårare. Folks reserver har börjat ta slut.

Men det är också viktigt att påpeka att socialtjänstlagen i sig betydde en ökning. Mellan 1981 och 1982 skedde en ganska stor ökning, och jag vill här plocka in en fråga som har varit uppe i debatten: Hur är det med barnfamiljerna?

Det sägs att de ensamstående männen – man får väl utgå från att det gäller dem som betalar underhållsbidrag – ofta råkar illa ut och får gå till socialnämnden. Så säger man att det kanske inte är så farligt med barnfamiljerna. Det har emellertid skett en väldig ökning också när det gäller barnfamiljerna: från 68 000 år 1981 till 95 000 år 1984. Jag tror att det är viktigt att lägga märke till detta.

Utskottet skriver en enda rad om SOFT. Det skall ses som en bekräftelse av att det behövs ett socialförsäkringstillägg. Jag tror att frågan om hur det skall finansieras är en ekonomisk skenfråga, eftersom pengarna ändå måste gå ut. Jag skulle vilja säga här i debatten, utan att ha någon fullmakt bakom mig, att man borde pröva skatteutjämningen i detta avseende och på det sättet finansiera ett socialförsäkringstillägg.

Vi talar mycket om den generella socialpolitiken – det är den som vi ställer upp på. Men vi får naturligtvis akta oss, så att det goda inte blir det bästas fiende. Att gå till socialnämnden och begära socialbidrag är faktiskt det sista eller näst sista som en människa som har det besvärligt gör.

Jag har själv gjort en lista på åtgärder som påverkar människors levnadsstandard. Om vi har en solidarisk lönepolitik och en utjämnad förmögenhetsbildning, då är många frågor lösta. Därefter kommer skatt efter bärkraft och sedan generell socialpolitik, av typen barnbidrag. Därefter kommer riktade bidrag, av typen bostadsbidrag och studiestöd, och sedan kan man säga att SOFT kommer. Därefter kommer socialbidrag, och längst

ner – när ingenting av detta har fungerat riktigt – går man till Frälsningsarmén och begär hjälp. Det är en del tecken som tyder på att trycket på de frivilliga organisationerna har ökat.

Vi har alltså att se över detta, och regeringen har tillsatt en krisgrupp eller skall vi säga analysgrupp, för att se var det är skon klämmer. Om vi går in och ser vilka som har socialbidrag och varför de har det, får vi också klart för oss vad som är fel i samhället, var det är fel i fördelningspolitiken och vad som gör att den inte skyddar de lägre inkomsttagarna.

Med detta, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till socialutskottets hemställan.

Anf. 24 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det förhållandet att många kommuner fortfarande har det s. k. nettonormsystemet och det förhållandet att utskottet inte kunde göra en markering av att det är bruttonormsystemet som skall gälla tycker jag är dåligt. Nettonormsystemet är ett uttryck för ett gammalt sätt att tänka. Det är egentligen förmynderi mot de hjälpsökande – de skall be om hjälp för olika saker. Det är ett förlegat synsätt, och det skulle vara på sin plats att utskottet gjorde en markering, i den riktning som Evert Svensson tog upp frågan. Väldigt tidigt markerades att de fattiga människorna skulle hållas på låg nivå – det ansågs farligt att låta dem komma upp till en levnadsnivå i närheten av den som gällde för dem som arbetade.

Evert Svensson säger att vi inte skall ha alltför stora skillnader – det skall motverkas. Men han svarar inte på mina frågor om hur stora skillnader vi skall tillåta. Vad är det som motiverar att en familj som bor i en viss kommun jämfört med en annan har 2 500 kr. mindre netto i månaden eller att en ensamstående har 1 000 kr. mindre i månaden – att beloppen varierar mellan 75 % och 140 %? Det är djupt orättvist, och riksdagen borde se till att den orättvisan kommer bort.

Evert Svensson säger: Man kan faktiskt överklaga. Ja, det är tur att vi har en besvärsrätt, så att människor kan få sina rättmätiga behov tillgodosedda. Men jag tycker det är fel att man skall behöva gå till domstol för att få det bistånd som man faktiskt har rätt till och som vi har beslutat att den nya socialtjänstlagen skall ge möjlighet till.

Därför vore det på sin plats att få en riksnorm som är rättvis och skälig och som täcker in de behov som de flesta människor har.

Jag ser det som ett stort steg framåt att Evert Svensson erkänner att ett socialförsäkringstillägg måste komma till. Det är vad vpk i många år hävdade i debatten. Vi har också sagt precis det som Evert Svensson nu säger, nämligen att det faktiskt inte blir dyrare, eftersom människor under alla förhållanden måste ha någonstans att bo och någonting att äta – pengarna måste ändå betalas ut. Då är det rättvisare och riktigare att staten tar ett större ekonomiskt ansvar.

Utskottet avstyrker vpk:s krav på rättvisa och skäliga socialbidragsnormer för hela riket med hänvisning till en analysgrupp, som skall undersöka var skon klämmer. Ja, men det vet vi efter många års erfarenhet och efter det myckna utredande som redan gjorts: det är en ökad arbetslöshet, som den nya tekniken kommer att ytterligare förvärra, det är för höga levnadsomkost-

nader – maten kostar för mycket och hyrorna är för höga. Det är dessa omständigheter som gör att människor inte klarar av att betala för sitt uppehälle. Det är ingenting som man behöver analysera. I stället är det åtgärder som behövs. En av dessa åtgärder är att skapa rättvisa och tillräckliga socialbidragsnormer, som icke varierar mellan kommunerna på det sätt som i dag är fallet.

Anf. 25 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det enda som skiljer mellan Inga Lantz reservation och utskottsmajoritetens skrivning gäller frågan om en riksnorm. Kan man lagstiftningsvägen införa en riksnorm för angelägenheter som rör kommunerna, är den fråga vi måste ställa oss.

Riksdagen har begärt att vi skall få likartade normer och att dessa skall vara bruttonormer. Socialstyrelsen, som är vår högsta myndighet på detta område, har sagt detsamma.

Analysgruppen har tillsatts för att undersöka vad man kan göra i fördelningsfrågan och vilka åtgärder som behöver vidtas för att minimera socialbidragen. Dessutom tillkommer – vilket jag inte sade i mitt förra inlägg – att även socialberedningen har denna fråga under övervägande. Så nog följer vi denna fråga med stor uppmärksamhet.

Anf. 26 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Vi kan inte luta oss mot denna analysgrupp, vare sig vi anser att den behövs eller inte. Gertrud Sigurdsen har klart deklarerat att det inte blir fråga om några nya pengar. Vad det här gäller är något slags omfördelning inom ramar som jag inte känner till.

Sedan skulle jag i alla fall vilja ställa en fråga till Evert Svensson. Vi ifrågasätter inte att folkpensionerna skall vara lika och ligga på en rimlig nivå. Vi anser tvärtom att de kanske ligger för lågt. Varför skall socialbidrag kunna variera i storlek och i de flesta fall inte ha en tillräcklig nivå? Folkpensionerna ligger faktiskt på 140 % av basbeloppet, medan socialbidragen varierar mellan 75 % och 140 %. Det är mycket få kommuner som har folkpensionsnivå på socialbidragen, dvs. 140 % av basbeloppet. Vad är det för rim och reson i det, Evert Svensson?

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (normer för socialbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för reservationen av Inga Lantz.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1985/86:3 om vissa bidrag från allmänna arvsfonden.

Anf. 27 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att framställa något yrkande. Jag har begärt ordet för att nämna något om motiveringen för min motion och något kommentera utskottets handläggning och slutsats i sin behandling.

Jag har redan i ingressen till min motion sagt att det mitt i vårt välfärdssamhälle, med hög biltäthet och på många andra sätt höga välstånd, finns en mängd äldre, ensamma människor som lider brist på gemenskap. Ofta har dessa människor inte råd att kosta på sig en resa, någon veckas vistelse på ett pensionat eller liknande för att få omväxling och känna gemenskap.

Jag har kommit till slutsatsen att det borde finnas en fond där dessa människor kunde söka ett stipendium, ett stöd, för att få känna den gemenskapen, t. ex. i form av en veckas vistelse på ett pensionat eller en resa. Jag har kommit fram till att arvsfonden borde kunna avsätta en del av sina medel för detta ändamål.

Jag tror att utskottet är överens med mig när det gäller behovet. Utskottet har behandlat motionen mycket utförligt, och jag har respekt för det arbete man har lagt ned på den. Man har skildrat tidigare behandling och mycket ingående redovisat de bestämmelser som i dag gäller för arvsfonden.

Jag skulle ändå vilja beröra den slutsats som utskottet har kommit fram till. Utskottet har två huvudskäl för att avslå motionen. Man vill inte splittra arvsfondens resurser, och det har jag respekt för. Arvsfonden har en mycket stor uppgift att med de medel som kommer in hjälpa ungdomar, stödja byggande av ungdomslokaler, hjälpa handikappade, osv. Arvsfonden har ju ändå vid sidan av de ordinarie anslagen lyckats få fram 90 miljoner extra: 30 miljoner till Världsongdomsåret, 30 till utvecklingsarbete beträffande barnidrott och 30 miljoner till fritidsgårdar. 90 miljoner under en treårsperiod!

Detta visar att det när man vill går att satsa utanför de ordinarie anslag som ges. Jag tycker därför att det återopade argumentet inte kan vara särskilt starkt. Hade viljan funnits hos utskottet, hade man kunnat biträda förslaget om att på försök avsätta några miljoner till just det ändamål som jag har angett. Jag tror, som jag skriver i motionen, att detta ligger helt i linje med dessa gamla, ensamma människors önskan. Det är ju deras pengar som går till arvsfonden. Ensamma människor, utan släktingar och utan förankring i någon förening eller liknande är de som testamenterar sina medel till arvsfonden. Just en sådan här fond hade nog varit helt i överensstämmelse med deras önskan, om de hade fått vara med och bestämma.

Det andra skälet för avslag som man pekar på är följande, och här citerar jag utskottet ordagrant: "Utskottet vill vidare erinra om den vidgade skyldigheten att ge en god omsorg till de äldre som åvilar kommunerna enligt socialtjänstlagen, vilken trädde i kraft den 1 januari 1982. Bl. a. skall socialnämnden verka för att äldre får en meningsfull tillvaro med möjlighet

till kontakt och gemenskap med andra. Som ovan framgått kan – om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda – bidrag till rekreationsresa också inrymmas inom rätten till bistånd.”

Allt detta är säkert riktigt, och jag utgår ifrån att utskottet har annat material än jag när det gäller möjligheterna inom kommunernas sociala anslagsramar till sådana här resor. Jag har frågat utredningstjänsten, och på bordet har jag en tjock bunt med rättsfall, som visar vilket eländigt krångel det har varit för äldre människor som sökt bidrag just för sådana här resor. De sociala myndigheterna säger att behandlingen blir mycket olika i kommunerna. Utredningstjänsten gör för sin del det förbehållet att man inte kan säga att de här rättsfallen är typiska. Många har lyckats efter krångel och överklaganden i olika instanser. Bland rättsfallen finns det ett där man har försökt att få färdtjänst under sin semesterresa men inte lyckats. Jag utgår ifrån att utskottet har ett annat och bättre material att grunda sitt avslag på än det som jag har fått fram hos utredningstjänsten.

Herr talman! Jag skall, som sagt, inte ställa något yrkande, men jag vill säga att jag i riksdagen kommer igen i den här frågan, eftersom jag anser att det är fråga om ett behjärtansvärt ändamål. Jag tycker att det vore riktigt om man av de stora summorna i arvsfonden avsatte en del till just en sådan fond som den jag har motionerat om.

Anf. 28 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Eftersom andre vice talmannen inte ställde något yrkande hade jag kunnat låta bli att göra ett inlägg. Jag tycker i alla fall att det är på sin plats att säga några ord om allmänna arvsfonden och dess funktion i samhället.

Karl Erik Eriksson och jag tillhör samma samfund, Svenska missionsförbundet, och vi vet båda hur mycket pengar som har gått från allmänna arvsfonden till ungdomslokaler. Detta gäller inte bara vårt samfund utan hela ungdomsvärlden. Låt mig i detta sammanhang uttrycka mig så, att det har varit en väldig välsignelse.

Precis som när vi behandlade en annan motion – väckt av en annan framstående riksdagsman, nämligen Sven Aspling, som hade ungefär samma yrkande – har vi sagt oss att vi inte vill splittra allmänna arvsfonden till ytterligare en sektor i det svenska samhället. Skall både ungdomskaderna och de äldre komma in fråga, blir det givetvis stort bekymmer när det gäller fördelningen av pengarna. Här måste man alltså, herr talman, träffa ett val när det gäller vilket område som man vill satsa på. Senast kom ju de handikappade in under allmänna arvsfonden, och nu skulle vi alltså enligt motionen i fråga ta in ytterligare en kategori.

Sedan förhåller det sig så, att det inte söks individuella bidrag från arvsfonden. Bidragen går till organisationer. Det är viktigt att påminna om den saken i det här sammanhanget. Vidare får vi väl betrakta socialutskottets uttalande om socialnämnderna som ett auktoritativt uttalande, om riksdagen, som jag utgår ifrån, bifaller utskottets hemställan.

Det måste vara en väldig tillfredsställelse för äldre människor som inte har några arvingar att veta att pengarna går till ändamål som varit till så stor nytta i det svenska samhället som den allmänna arvsfonden. Får jag tillägga att det

är synd om människor klagar på att pengarna går till staten. Det vore bättre att säga: Det var lyckligt.

Anf. 29 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Socialutskottets vice ordförande kan känna sig lugn. Riksdagen kommer att bifalla utskottets hemställan, eftersom det inte ställts något annat yrkande.

I inledningen av mitt anförande sade jag just det som Evert Svensson nu kraftigt underströk, nämligen att arvsfondsmedlen är till väldigt stor nytta genom att man rustar upp och bygger ungdomslokaler. Jag tog upp en rad exempel. Vi är helt överens på den punkten. Men jag är alldeles övertygad om att om viljan funnes kunde man avsätta ett antal miljoner utan att det egentligen inkräktar på det andra. Det har ändå föreslagits 30 miljoner i tre år, alltså 90 miljoner, till ändamål utöver de ordinarie. Det har utskottet pekat på, och det har jag strukit under här. Jag tror att om människor är nöjda med att deras pengar genom arvsfonden går till ungdomslokaler, handikapphjälp, o. d., skulle dessa människor – om de hade möjlighet till det – säga att de var nöjda om de visste att pengarna gick till det ändamål som jag har föreslagit.

Anf. 30 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Märkte inte andre vice talmannen att de extra pengarna faktiskt gick till områden som just berör ungdomen?

Anf. 31 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag märkte det, och jag läste innantill vart pengarna gick. Så det är inte någon nyhet som Evert Svensson kommer med på den punkten. Men jag säger fortfarande att min uppfattning är att det ändamål som jag har motionerat om är så pass viktigt att mitt förslag borde ha gått igenom om utskottet hade en vilja i den riktningen. Jag tycker inte att det innebär någon splittring. Ändamålet är väl så bra som många av de ändamål dit dessa 30 miljoner har gått.

Anf. 32 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag råder herr andre vice talmannen att söka andra utvägar och andra fonder.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottet hemställan bifölls.

11 § Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1985/86:2 En ny namnlängd i almanackan

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Meddelande om fråga

Prot. 1985/86:21
6 november 1985

Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 6 november

1985/86:163 av *Elver Jonsson* (fp) till kommunikationsministern om SJ:s subventionering av studeranderesor:

Nyligen har SJ infört ett nytt rabattsystem för resor med tåg. För studerande har detta inneburit att deras nuvarande rabatter under fredagar och söndagar, då de studerande är mest beroende av resor, har sänkts med 15 %. Den redan mycket besvärliga ekonomiska situationen för de studerande har därmed försämrats ytterligare. De studerande är en viktig kundgrupp för SJ. Lika väl som SJ satsar på affärsresenärerna måste SJ värna om sina privatresenärer, där studerande och pensionärer utgör de största grupperna. Dessutom har staten ett utbildningspolitiskt intresse av att de studerande skall ges tillfälle till rabatterade resor.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit med anledning av SJ:s beslut att försämra studeranderabatten?

13 § Kammaren åtskildes kl. 11.48.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren